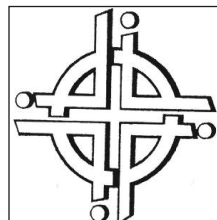

SVĚTOVÝ DEN MODLITEB 2019

Informace o zemi a lidech, recepty

ZEMĚ

Poloha, rozloha

Republika Slovinsko je zemí střední Evropy; sousedí s Itálií, Rakouskem, Maďarskem, Chorvatskem a je otevřena zbytku světa přes Jaderské moře.

Rozloha Slovinska je 20273 km² a nacházejí se zde 4 větší přírodní jednotky: Alpy, Panonská pánev, Dinárské pohoří a středomořská oblast. Jeho nejvyšší hora je Triglav (2864 m). Slovinsko má také rozsáhlou krasovou oblast, která byla vytvořena vodou mizející a prosakující skrz vápence. Voda vytvarovala fantastické podzemní prostory, které nemají v Evropě obdoby. Z více než 10 tisíc krasových jeskyní je pouze 21 otevřeno turistům.

Slovinsko má 2 miliony obyvatel s hustotou zalidnění 102 obyvatel/km². Asi polovina obyvatel žije v urbanizovaných oblastech. Hlavním a zároveň největším městem je Ljubljana (Lublaň), má asi 280 tisíc obyvatel.

Podnebí

Slovinsko leží v severním teplotním pásmu. Přísluší k Jaderskému moři, Panonské pánvi a Alpám, jsou zde 3 typy klimatu: horské klima v Alpách a předalpských regionech, mírnější klima je v horských údolích a ve vysokých Dinárských horách, kde zimní teploty padají dosti pod 0 °C, ale léta jsou poměrně horká, a konečně sub-středomořské klima na jihozápadě Slovinska. Blízkost moře pak zmírňuje zimu i horké léto.

Příroda

Slovinsko je třetí nejzalesněnější zemí v Evropě. Přes 60 % jeho povrchu je pokryto lesy – listnatými i jehličnatými. Třetina území Slovinska náleží do soustavy chráněných území evropského významu NATURA 2000. 12,6 % slovinského území představují chráněné oblasti, z nichž největší je Triglavský národní park o rozloze více než 80 tisíc hektarů.

Přírodní zalesnění zasahuje do blízkosti hlavního města. Divoká zvířata jako jelen, veverka, plch, jsou vidět i na okraji lesů v lokalitách měst. Slovinské lesy se mohou chlubit asi 799 medvědy hnědými, což je největší počet v Evropě. Většina z nich se vyhýbá lidem, ale není neobvyklé, že se setkáte s náhodným jedincem. V lesích žije mnoho vzácných a ohrožených zvířat jako vlci, ryši, divoké kočky, divoký tetřev a bažant, v horách pak kozorožci. Všichni tyto živočichové jsou chráněnými druhy.

V zemi hnízdí mnoho druhů ptáků, ještě více jich migruje z celé Evropy. Slovinsko je hrdé na přírodní druh

včely, nazvaný kranjská včela. Například slovinské velvyslanectví v Praze realizuje projekt propagace včelařství své země. Je to osvěta k užívání blahodárných vlastností medu pro lidské zdraví.

Slovinské řeky, jezera a moře jsou bohaté na ryby, v jejich čistých vodách žije mnoho pstruhů. Krasové podzemí poskytuje domov pro velmi vzácného bílého mloka (*Proteus angiusus*).

Historie

Prehistorické období

Na území dnešního Slovinska se setkávají tři evropské skupiny: germánská, slovanská a románská (římská). Podle nálezů z prehistorických časů bylo Slovinsko osídleno již 2500 let před Kristem. V jeskyni Divje Babe u řeky Idrijca byly nalezeny zbytky píšťalek z doby neandertálské, jejichž stáří se odhaduje na 43 tisíc let.

Od 8. do 1. století před Kristem

Střídání kultur od ilyrských, keltských a germánských kmenů až po Římany ovlivnilo vytvoření vlastních kulturních a občanských norem. Po kolonizaci Římany byla země rozdělena do provincií, prehistorické obchodní cesty sloužily jak obchodním, tak vojenským účelům. Vznikla významná města – dnešní Celje, Ptuj, Lublaň a jiná.

Křesťanské období

Stopy uctívání boha Mithry a křesťanství kolem města Ptuj se datují do 1. století po Kristu. Kolem Jaderského moře bylo křesťanství rozšířeno ve 3. století. Victorinus ze Ptuje, autor latinského komentáře Písma svatého, je prvním spolehlivě známým spisovatelem na slovinské půdě. Sv. Jeroným, jehož rodiště je určeno na území Slovinska, vytvořil v 5. století Vulgatu – latinský překlad Bible. Od 5. do 8. století probíhá masová migrace. Hunové osídlili Panonii a Dalmácii, po nich přicházejí Lombardové a Frankové střídání Avary z východu a následně Slované z moravského území. Všichni s sebou přinesli víru v místní pohanské bohy. Karel Veliký v 8. století podnítl rozšíření křesťanství z Aquileie a Salzburku, zamýšlel tak propojení této oblasti se západním světem.

Od 13. do 19. století

Od 13. století začala ovládat slovinské území habsburská dynastie, která se v čele rakousko-uherské říše udržela až do svého rozpadu v r. 1918. V 15. a 16. století byla zejména zemědělská území atakována ničivými nájezdy Turků. V pozdním středověku byla slovinština každodenním jazykem lidu, ale vzdělávání bylo možné jen v latině, řidčeji v němčině. Kulturní roli hrály kláštery. V polovině 16. století představil Primož Trubar ve Slovinsku lutherské reformační hnutí a položil základy slovinského jazyka a literatury. V roce 1584 měli Slovinci svůj vlastní překlad Bible, jehož autorem byl protestant Jurij Dalmatin. Začátkem 17. století, když se rozšířil habsburský absolutismus, se katolická církev stavěla proti protestantismu.

V době osvětenství v 18. století byla zrušena robota, zákonem byla zavedena povinná školní docházka, přičemž první 3 roky probíhalo vyučování ve slovinštině. Slovinska se dotkly také napoleonské války, po nich

se Lublaň stala hlavním městem Ilyrské provincie. Po roce 1848 nastala modernizace vesnic a industrializace přinesla první železnici, spojující Slovinsko s Vidní a Terstem. V té době se také spojily všechny regiony osídlené Slovinci v jednotnou zemi pod křídlem habsburské monarchie.

20. a 21. století

První světová válka způsobila mnoho ztrát a mezi válkami bylo slovinské území rozděleno mezi Království Jugoslávie a Itálii. V italské zóně trpěli Slovinci pod nadvládou fašismu násilnou italianizací ještě za 2. světové války a ostatní obyvatelstvo bylo okupováno Němci. Od r. 1941 působilo proti okupantům hnutí odporu slovinského národa. Po 2. světové válce se Slovinsko stalo jedním ze 6 federálních států Jugoslávie, neobešlo se to však bez komunistických justičních masakrů civilních i vojenských osob a jejich internace v pracovních a koncentračních táborech. Komunistický systém byl po smrti prezidenta Tita otřesen, došlo k neshodám mezi politickými silami a od r. 1980 Slovinsko volalo po demokratizaci a reorganizaci země. V roce 1990, kdy bylo komunisty stále ignorováno uznání samostatnosti Slovinska, došlo na konferenci v Bělehradu k rozkolu. Slovinci 25. prosince 1990 v plebiscitu odhlasovali svou nezávislost.

Následovala 9denní válka s jugoslávskou armádou, kdy se Slovinsko vymanilo z područí Jugoslávie. Následně byla v roce 1992 jeho nezávislost uznána Evropským společenstvím, země vstoupila do OSN, v r. 2004 do NATO a v r. 2007 přijala EURO.

Správní zřízení

Slovinsko je unitární demokratická, právní a sociální republika. Ústava Republiky Slovinsko je nejvyšší právní předpis přijatý 23. prosince 1991. Nositeli zákonodárné moci je lid a parlament. Samotná ústava však konstrukci parlamentu nevytváří, ale hovoří samostatně o Státním shromáždění a Státní radě. Představitelem Republiky Slovinsko a vrchním velitelem ozbrojených sil Republiky Slovinsko je prezident. Funkce prezidenta republiky je neslučitelná s výkonem jakékoliv veřejné funkce či povolání. Oficiálním jazykem je slovinština, ale pro maďarskou a italskou menšinu jsou oficiálními jazyky také maďarština a italština. Po rozdělení Jugoslávie v červnu 1991 přijalo Slovinsko za vlastní vlajku se třemi stejnými vodorovnými pruhy - bílým, modrým a červeným, se slovinským znakem v levé horní čtvrtině: bílá barva znázorňuje horu Triglav, modrá linie je Jaderské moře a místní řeky a žluté hvězdy jsou přejaté ze znaku hrabat z Celje, slovinského dynastického rodu z konce 14. století.

LIDÉ

Obyvatelstvo

Etnicky je ve Slovinsku 82 % Slovinců, 6 % Chorvatů, zbytek tvoří Srbové, Bosňani, Makedonci, Černohorci a albánští migranti z bývalé Jugoslávie a také Romové, Maďaři a Italové.

Vzdělání

Ze zákona mají všichni přístup ke vzdělání. Mateřské školy se platí, rodiče přispívají podle svých příjmů do maxima 80 % ekonomických nákladů dětí ve věku od 1 do 6 let.

Návštěva základní školy byla zákonem uložena v 18. století (reformy Marie Terezie), dnes platí pro děti od 6 do 15 let. Základní vzdělání poskytují především státní školy (52), ale také soukromé (5). Péči pro děti se zvláštními potřebami se věnuje 28 škol. Pro mládež nad 15 let existuje 211 výchovných programů. Další vzdělání poskytují 3 státní a 2 soukromé univerzity a 40 vyšších institutů.

Ekonomika

Většina farem ve Slovinsku jsou malé rodinné podniky, které používají extenzivní farmářské metody. Převládá živočišná výroba (mléčná produkce), založená na trvalých travních porostech. Farmáři také přispívají k zachování biodiverzity přírody a typických tradic (např. vinařská tradice). Hlavními průmyslovými odvětvími je dnes výroba motorových vozidel, elektrických a strojních zařízení, produkty ze dřeva, farmaceutický a spotřební průmysl. Když bylo Slovinsko součástí Jugoslávie, vytvářelo 20 % hrubého domácího produktu a třetinu veškerého exportu. Po vyhlášení nezávislosti přijalo tržní hospodářství. V letech 2008–9 se země vlivem finanční krize v USA ocitla v recesi a nezaměstnanost stoupla v roce 2015 na 12 %. Dnes jsou dvě třetiny obyvatel zaměstnány ve službách a jedna třetina v průmyslu a stavebnictví.

Zdravotnictví a sociální péče

Stát přiděluje 9,2 % hrubého domácího produktu na zdraví. Většinu zdravotní péče zajišťují veřejné instituce, občané si však musí platit i doplňkové pojištění. Nezaměstnaní, staří, osoby procházející mimořádnými okolnostmi mají nárok na finanční pomoc, eventuálně sociální asistenci.

Jako v mnoha jiných zemích je nutné řešit problém drog, z nichž nejčastější je alkohol. Programy pro řešení této problematiky nabízejí jak postiženým, tak jejich rodinám veřejné i soukromé iniciativy.

Slovinské ženy si do velké míry mohou rozhodnout, kdy chtějí mít dítě. Gynekologická péče je poskytována v rámci povinného zdravotního pojištění, potraty jsou legální. Téměř 60 % žen porodí 1 nebo 2 děti, 15 % má 3 nebo více dětí. Méně než polovina mladých lidí uzavírá sňatek kolem 20 let věku, 8 % žije v partnerství beze sňatku. Socioekonomické podmínky státu mají za následek, že mladí lidé žijí déle se svými rodiči. Průměrný věk poprvé vdaných nevěst je 30 let, muži jsou ještě o 2,8 roku starší. Zvyšuje se průměrný věk prvorodiček, který je dnes kolem 28 let. Vzrůstá počet dětí narozených mimo manželství.

Přídavky na děti jsou poskytovány do 18 let věku dítěte, pracující ženy mají právo pobírat mateřskou podporu, odpovídající jejich mzdě, od měsíce před narozením do 1 roku věku dítěte a jednorázový příspěvek při narození. Otcové také mohou žádat o otcovskou dovolenou. Matky se 4 a více dětmi mohou zůstat doma do stáří 10 let nejmladšího dítěte, přičemž jejich příspěvky sociálního pojištění jsou placeny státem.

Náboženství

Přestože byla luterská reformace v 16. století potlačena protireformací, její výjimečnost je spojena se základy slovinské národní identity. První knihy a překlad Písma svatého do slovinštiny jsou zásluhou Primože Trubara a Jurije Dalmatina. Během nadvlády habsburského absolutismu v 17. století převládla Římskokatolická církev. Během komunistické vlády po 2. světové válce se stalo náboženské přesvědčení nežádoucím. Průvodními jevy bylo věznění, perzekuce a diskriminace věřících. Po roce 1991 náboženské instituce oživily svoji roli ve společnosti, ovšem nějaké předsudky a zaujetí ve společnosti přetrvávají. Podle sčítání lidu v r. 2002 se k římským katolíkům hlásí 60 % obyvatel, k ortodoxním církvím a islámu 2,5 % a k luteránům 1 % (luterská církev je rozšířena většinou mezi maďarskými komunitami v regionu Prekmurje). Význam kulturního přínosu protestantů se odrazil ve skutečnosti, že 31. říjen byl ustanoven národním svátkem jako den reformace. Ačkoliv náboženská výchova neprobíhá ve školách, všichni se jí mohou zúčastnit ve farnostech.

Kuchyně

V minulosti lidé jedli jednoduše to, co vyprodukovali. Především brambory, fazole, hlávkové zelí a tuřín (vodnice), které také nakládali. Čerstvé maso se jedlo pouze v neděli a ve sváteční dny, jinak malé kousky masa (nebo kosti) byly používány, aby daly příchut' zeleninovým omáčkám. Maso se zpracovávalo různě: udilo se (šunka), sušilo (pršut) nebo obalovalo do tuku (tunka), nebo se obíralo do párků, klobás, jitrnic (kranjské párky). Některé z těchto výrobků jsou nyní chráněny ochrannou známkou EU podle jejich původu nebo zeměpisných názvů. Ryby se jedly jen na pobřeží moře. Hodně rozšířené byly také obilné výrobky z ječmene, prosa, pohanky. Chléb se pekl na různé způsoby (belokranjska pogača). Pokrmy ve městech se podobaly těm ve Vídni. Typický slovinský nedělní oběd se skládá z hovězí polévky (řidké s knedlíčky – noky), pečeného kuřete, brambor a zeleného salátu. Pro sváteční dny se pečou různé druhy koláčů, nejcharakterističtější z nich je POTICA s vlašskými ořechy (recept je na str. 7). Když je piknik, griluje se čevabčiči z mletého masa, tvarované do párků, což bylo převzato z kuchyně bývalé Jugoslávie. Ve Slovinsku se produkují červená (TERAN) a bílá vína, specialitou je CVIČEK. Využívá se také množství minerálních pramenů.

Postavení žen

Ženy tvoří 50,5 % obyvatelstva Slovinska a dožívají se o něco delšího věku než muži. Ženská zaměstnanost je 65 %, což je o 8 % nižší než u mužů. Více než 92 % pracujících žen pracuje na plný úvazek. Ženy jsou většinou zastoupeny ve veřejných službách a jako učitelky, dále ve zdravotních a sociálních službách. Jejich odměna je o 7 % nižší než u mužů. Mnoho žen, zvláště ve venkovských oblastech, se musí dopravnout do práce svým vlastním autem. Větší část péče o děti a domácnost leží na ženách.

SDM (Světový den modliteb)

První slovinská bohoslužba k SDM se konala v městě ROGAŠKA SLATINA v roce 2000. Organizovala ji paní Ljudmila Schmidt Šemerl ze Švýcarska, která povzbudila ostatní skupiny včetně VELIKÉ LAŠČE, aby se připojily k SDM. Současně v r. 2001 organizovala bilingvní bohoslužbu v němčině a slovinštině paní Corinna Harbig v Lublani. Dnes se SDM slaví v 6 lokalitách Slovinska, zahrnuje kolem 100 spolupracovnic a navštěvuje jej 500 osob. Ženy SDM jsou většinou z katolické, luterské, letniční a evangelické církve. Od r. 2013 je ve vedení Tanja Pošvar.

Společenské a kulturní kontakty mezi Čechy a Slovinci

Oba naše slovanské národy měly k sobě v historii blízko.

Nejintenzivnější jsou styky kulturní. Ve městě Ptuj nacházíme vliv pražské architektury Petra Parléře ze 14. století. V době husitských válek nacházejí mniši z Čech útočiště v cisterciánském klášteře ve Stičně, dokladem toho jsou slovinské texty psané v předhusitském pravopisu. Primož Trubar (1562) poslal bratrskému biskupovi Janu Černému protestantské knihy ve slovinštině a srbochorvatštině. Slovinci přejímali české nápěvy i slova, naopak hudební díla Jakoba Galluse ze 16. stol. vyšly v Praze a Olomouci. V olomoucké jezuitské koleji studovalo na 30 posluchačů ze slovinského území a také čeští chlapci studovali na lublaňské koleji.

V době národního obrození se rozvíjely čilé styky mezi jazykozpytci (Dobrovský, Jungmann, Šafařík, J. Kopitar) a oba jazyky se slovně a mluvnicky obohacovaly. Šafařík podpořil milostnou poezii největšího slovinského básníka Franze Prešerena, ten se setkal i s K. H. Máchou. Čelakovský uveřejnil lidové písně, Kolár přejímal podněty mezislovanské spolupráce. Koncem 18. stol. lze zaznamenat příliv českých hudebníků do Lublaně.

Ve Slovinsku působil vynálezce lodního šroubu J. Ressel, v oblasti lékařství J. Matoušek. Rektorem pražské Karlovy univerzity se stal v r. 1798 Gašpar Royek, který rehabilitoval Jana Husa.

Koncem 19. století se rozvinuly kontakty ve školství a v oblasti překladů literatury, v publicistice, divadelnictví, hudebním životě, v malířství, mezi lékaři, právníky, architekty. Vznikla slovinská sokolská organizace a naopak v Praze byla založena 1897 pobočka Slovinského horolezeckého svazu. Vlastenecká inteligence usilovala o otevření univerzity v Lublani a v Brně. V roce 1908 byl vydán slovinsko-český slovník. Kolem roku 1910 studovalo v Praze 220 Slovinců.

Politické styky mezi oběma národy byly bohaté zejména v parlamentním životě Rakousko-Uherska v letech 1861 - 1918. V ekonomické sféře se uplatňoval český kapitál v bankovníctví a průmyslu. Před 1. světovou válkou se ve Slovinsku usazovali čeští řemeslníci, v meziválečné době se rozvinul obchod (např. Baťovy prodejny obuvi).

Významný pro česko-slovinské kontakty byl až do r. 1920 i přístav Terst. V r. 1919 byl na základě dohod

mezi vítěznými mocnostmi 1. svět. války připojen k Itálii. Byl to jediný přístav, přes který se mohlo navrátit (v letech 1918-1920) do Československa přes 60 tisíc legionářů z Ruska námořní cestou z Vladivostoku. Nejznámější slovinskou postavou u nás je bezesporu architekt Josip Plečnik, který působil v letech 1911-1918 na pražské uměleckoprůmyslové škole. Z pověření prezidenta Masaryka měl rozhodující podíl na architektonických úpravách Pražského hradu a zámku v Lánech. Významnou stavbou je katolický kostel Nejsvětějšího srdce Páně na pražských Vinohradech.

V letech 1904 - 1922 působil ve Slovinsku český protestantský kazatel Antonín Chráska. Kromě kázání a misijního působení vydával časopis "Blagovestník". V letech 1908 a 1914 vyšel jeho slovinský překlad bible dodnes nazývaný "Chráskova Biblija".

V meziválečném období vznikla deklarace o kulturně osvětové spolupráci. V jejím rámci byly a jsou udržovány kontakty mezi divadly (česká herečka Růžena Nasková) i v loutkářství. Rozvíjí se překladatelská a vydavatelská činnost (B. Vybíral v Olomouci, v 70. letech Fr. Benhart). V oblasti kinematografie působí ve Slovinsku talentovaný režisér českého původu František Čáp.

Po roce 1991 se mezi oběma zeměmi kromě hospodářské oblasti (dovoz průmyslového a farmaceutického zboží) rozvíjí i další spolupráce. Na 3 našich univerzitách lze slovinštinu studovat v rámci jihoslovanských studií. Probíhají výměny studentů, jsou kontakty v oblasti literatury a umění a také v gastronomii.

V letošním roce bylo v Praze nově otevřeno Slovinské informační středisko, které spolupracuje s velvyslanectvími obou zemí.

RECEPTY

OŘECHOVÁ POTICA

Jelikož se užívají kvasnice, je zapotřebí aspoň jedné hodiny k dvojímu vykynutí těsta. Druhé vykynutí je kratší. Čas k pečení – 60 min.

Těsto:

600g mouky, 30 g kvasnic (nebo 7 g suš. droždí), 2 - 3 dl mléka, 50 g cukru, 1 lžička soli, 120 g másla, 3 žloutky, 1 lžička vanilkového cukru, strouhaná citronová kůra

Náplň:

500g mletých ořechů, 2 dl mléka nebo sladké smetany, 120 g cukru, 3 bílky a lžíce cukru, 1 lžička vanilkového cukru, strouhaná citronová a pomerančová kůra

Příprava:

Těsto: vsypte mouku, kůru a vanilku do mísy, přidejte připravené nakynuté kvasnice. Ohřejte mléko

s cukrem, máslem, solí a žloutky a pomalu nalijte na mouku, smíchejte a propracujte až přestane lepit, přikryjte a na teplém místě nechte vykynout, dokud se objem nezdvoujnásobí. Mezitím, připravte náplň přelitím teplého mléka nebo čerstvé smetany přes ořechy. Část ořechů nechte k posypání nakonec; ušlehejte bílky a cukr dokud nezhoustnou. Promíchejte ušlehané bílky s rozemletými ořechy. Vyvájejte vzešlé těsto, pomažte náplní a posypte zbývajícími vlašskými ořechy; zaviňte těsto pevně a položte jej na omaštěný a moukou vysypaný plech (nebo do kulaté formy-výsledný tvar bude věnec). Na chvíli nechte odpočinout na teplém místě. Než těsto vložíte do předem vyhřáté trouby, popíchejte vidličkou a natřete mlékem. Nechejte je péct na 180°C asi 60 minut; vyzkoušejte propíchnutím špendlíkem nebo párátkem, zda je těsto upečené. Pokud je párátko/špendlík čistý, potica je dopečená. Vyklopte na vál a asi 10 minut nechte přikryté. Když je roláda vystydlá, posypte moučkovým cukrem.

GRENADÝRMARŠ

1 kg brambor, 2 cibule, sůl, 500 g nudlí (fleky), 2 lžíce oleje, 1 lžíce másla

Kostky oloupaných brambor a cibule osmažit (ne do tmava) na tuku, osolit, ztlumit teplotu a asi 20 minut dusit. Uvařit nudle podle návodu na sáčku, scedit a promíchat s bramborami. Zjemnit máslem.

PISZANCJA GOLAZ

1 kuře, 3 cibule, 2 bobkové listy, 2 lžíce pálivé mleté papriky, 3 lžíce sádla nebo oleje, 340 ml kondenzovaného mléka (7,5%), 6 lžic vinného octa, 1,5 l vody, sůl

Pokrájjet cibuli, naporcovat kuře. Kuřecí maso krátce opéci na oleji, pak přidat cibuli. Zasypat paprikou, zalít vodou, přidat bobkový list a sůl. Nechat 1 hodinu dusit při mírné teplotě. Maso vyndat a vykostit. Vývar dochutit solí, přidat kondenzované mléko a vinný ocet. Vložit vykostěné maso. Podávat nejlépe s nudlemi.

GOVNAC

1 kg zelí, 1 kg brambor, 1 cibule, 1 bobkový list, 3 stroužky česneku, 1 čajová lžička římského kmínu, sůl, pepř

Na proužky nakrájené zelí chvilku nechat blanžírovat ve vařící vodě, vykapat. Do hrnce k zelí přidat na kostičky nakrájené brambory, cibuli a česnek, přidat bobkový list a pepř a zalít vodou tak, aby vše bylo ponořeno. Vařit 45-60 minut, až vše změkne. Dosolit a k zahuštění pokrmu brambory rozmačkat.